

Thukydidesznek*

1987. március 23-án egy felsenbergi házfalon megkapaszkodott örökzöld borostyán alatt egy hervadtnak tűnő levél hevert. Mikor egy arrajáró árnyéka rávetődött, a levél a levegőbe emelkedett és szárnyakat bontott, melyek belső oldala még sokkal sárgább volt, sőt mintha fényt bocsátott volna ki magából, hosszú idők óta nem látott ragyogó színt. Aztán egy második citromlepke is elrepdesett a ház sarka mellett, árnyéka vibrált a falon. Amikor a pillangók leereszkedtek, két sötét pont vált láthatóvá gyümölcssárga, erezett szárnyaikon, egyik pont épp a másik fölött; fejükön még emlékeztetett valami a hajdani hernyóra. Télen egy bokorban csüngtek észrevétlenül, összesodródva, mint egy cigaretta. Aztán az első méh is megtelepedett a pillangó mellett, s ahogy a lepke felreppent, szárnyainak belső oldalából ismét mély fény villant meg, mely kiszélesítette a látóteret. Ez a rádió tíz órás hírei után történt. A nap egyre melegebben sütött, mindkét pillangó eltűnt. Dél körül azonban mozgolódni kezdett a ház előtti kertben a szemcsés hókása. Mintha a szemcsék maguktól megbillentek volna, félregurultak, pillanatról pillanatra áttetszőbbé, átlátszóbbá váltak. A kertet borító hótakaró felületén szakadatlan, véget nem érő lökdösődés, görgés, csordogálás, csöpögés és — ha az ember egy kicsit fülelt, hallhatta — sercegés terjedt el. A hó olvadása volt ez. Néhány szemcse rézsut a meleg nap felé fordult mint egy apró teleszkóp, tükrének gyűjtőpontjában kis csillanással. Ugyanakkor szemmel láthatóan lesüppedt a hótakaró és megvillantotta a néhány friss fűszál között elsőnek áttörekvő kró-

* Az itt közölt szövegek a szerző „Noch einmal für Thukydides” című kötetéből valók, mely 1990-ben a Residenz Verlag (Salzburg/Wien) Kiadóban jelent meg.

kuszvirágot, még félig levéltakarójába burkolózva, de rügyét már mélykéken az azonosszínű világmindenség felé irányítva. Nagyítóval nézve tele volt a kristályos hókása fekete korommal. Ezek voltak 1987. március 23. délelőttjének eseményei.

A spliti cipőpucoló

Miután az utazó 1987. december 1-én hosszasan szemlélte a spliti katedrális fakapujának faragott figuráit, közöttük is Jánost, aki az utolsó vacsora közben szomorú fejét Jézus vállára hajtja egyik kezével — variáns — vigaszt keresve mestere ruhájának ujjában, lement a napos strandsétányra, ahol egy agg cipőpucolót vett észre, aki, valószínűleg már régóta munkára várva, saját cipőit kezdte tisztogatni. Rájuk is fért a tisztogatás. Munkáját ugyanolyan gonddal végezte, mint bármikor máskor: lassan, megfontoltan, ügyelve minden egyes bőrdarabra. És cipői az utolsó gondos simítás után fényleni, sőt ragyogni kezdtek a pálma alatt, ahol a cipőpucoló ücsörgött. „Odamegyek én is megpucoltatni vele a cipőim” — gondolta az utazó. Így is történt. A cipőpucoló már a hajlított porkefét is olyan gyengéden és egyúttal biztonsággal kezelte, hogy munkája jótéteményként hatott a lábakra, a sarokra, a lábujjak ízeire. A dobozban már csak egy ujjhegynyi cipőkrém volt, mégis sikerült neki azt apró simításokkal tökéletesen lágyan, a bőrt mélyen átítatva egészen fel a boka magasságáig a cipőre dörzsölni. Minden kis krémcsomóval gondosan bánt, véletlenül sem kerülhettek egyazon helyre. Még a doboz tetejét is kitörölgette, remélve benne némi maradékot. A cipőfűzőket egyenletes, majdnem ünnepélyes mozdulatokkal szorosra kötötte, majd mielőtt bekente volna a cipőnyelvet, a masnit a cipő szára és a zokni közé tűrte. (A cipőpucoló saját zokniai már félig lecsúsztak, nadrágja alól egy elszürkült szegélyű alsónadrág látszott ki; ingje befeketedett gallérjával egyedülálló, magárahagyott ember benyomását keltette.) Mikor fényesítőkeféjével pucolni kezdte a cipőket, munkája alkotássá változott; a kefék sercegése áthatolt a kikötősétányon tolongó tömegben mint egy halk, susogó, lelkesítő zene, mint egy erősen koncentráló, befeléfigyelő dobos ütőjének a hangja, nem is, még finomabban, érzékenyebben, áthatóbban, mint a műezzin dalának kísérezeneje fent a minareten. A pálmákról lepotyogó sötét bogyók az előző napokban esett eső vízből gyűlt pocsolyákban nagy, napsütötte szigetté gyűltek; felette

a cipőpucoló kerek, fehér hajkoszorúval körbefogott, barna feje himbálózott. Valahányszor lábat kellett váltani az utazónak, az öreg egy erre szánt kis kefével gyorsat, keményet koppantott lábájára. A cipők már úgy ragyogtak, mint soha azelőtt, de ő még folytatta munkáját egy apró fekete kendővel; először szertartásosan kirázta, majd befejezésül végighúzta a kaplikon — csak azokon —, mire a bőr repedéseiből, barázdáiból egy már elképzelhetetlen ragyogás áradt szét. Ez volt művének befejezése, amit rövid koppantással jelzett. Az utazó már az első lépéseket is olyan örömmel tette meg az immár ragyogó cipőkben, mint még soha. Az étteremben az asztal alá húzta a lábát, hogy még véletlenül se érhessen senki cipőjéhez. Még később, a buszban is szorosan az üléshez szorította lábfejét, elkerült minden hanyag mozdulatot, egy felszálló se kerülhetett még cipője közelébe se. A cipőpucoló munkálkodása közben az utazónak az az érzése támadt, hogy megtalálta arcképének megalkotóját: egészen mást, mint az előző nap tényleges portréfestője, összehasonlíthatatlanul igazibbat, valóságosabbat, az utazóhoz illőbbet. Egy rövid ideig szentet látott a spliti cipőpucolóban: a gondosság szentjét. Másnap a zuhogó esőben, már az ország déli részén, a szobában hagyta cipőit. De a rákövetkező hetekben újra viselte a cipőket Makedónia hólepte vidékein, Peloponésszosz hegyeinek virágporában, a líbiai és arab sivatag sárgásszürke homokjában. És még hónapokkal később is, már Japánban járva elég volt egy kendővel végigsimítani a bőrt, és a spliti sétány eredeti ragyogása újra csorbítatlanul megjelent.

Epoepa egy hajórakodásról

Amikor 1987. december 3-án, egy órával a komp indulása előtt a dubrovnikai kikötő mólójára ért, a kőfalnál gondosan megmunkált spalettákat, zárossal már felszerelt, de még kulcs nélküli ajtókat, vaspánttal egymáshoz rögzített vöröstéglarakásokat látott. Rakodómunkások pakoltak át különböző méretű fagerendákat egy jól megpakolt teherkocsiról a hajó farára. Az utasok többsége már elfoglalta helyét a hajóorr beüvegezett kabinjában, de folyamatosan érkeztek az újabb felszállók krumplival telerakott nagy zsákokkal, gépalkatrészekkel, tévékkel, olajoskannákkal vagy kupak nélküli üres flakókkal, gyümölcssel, tojással, mosóporral telepakolt nejlonzacskókkal, sőt néhányan nehéz, nagy bőrrönddel felkészülve a szigeten töl-

tendő napokra. Egy nő jelent meg, kezében egy csokor hosszúszerű vörös szegfűt tartva; egy másik nőt juttatott a szemlélődő eszébe, akit néhány nappal ezelőtt látott épp valami szigetről Splitbe érkezve, színes, mindenféle vad szigetvirágokból álló bokrétával kezében. Miután a fagerendákat végre elrendezték, a téglarakásokra került a sor. Egy idősebb rakodómunkás egy targoncával óvatosan egy farácsra, majd ezen a hajó fedélzetére emelte őket, ahol a többiek egy görgethető lemezt toltak minden újabb rakás alá. A hatalmas teher minden alkalommal finoman és hajszálpontosan érkezett a farácsra, amin aztán azt néhány hátulról nekiveselkedő izmos, mégis törekenynek tűnő fiú a kijelölt helyre tolt. A rakodótér lassacskán megtelt. Az utolsó rakás hajszálpontosan beilleszkedett az egyetlen megmaradt sarokba. Semminek — se embernek, se tárgynak — nem esett bántódása a bonyolult manőver végrehajtása közben; minden apró művelet egészen a hajópalló utolsó pillanatban való felhúzásáig tétovázás nélkül, pontosan zajlott. Az egész rakodás csendben, mindenesetre lárma, kiabálás és kapkodás nélkül történt. A fedélzeten már kinn ültek az utasok a tűző napon, köztük egy szép, komoly fiatalasszony, egyik kezét a háttámlára támasztva, másik kezét térdére előrenyújtva, emelt fejjel, távolba néző tekintettel. Az indulást jelző kürtölés olyan hangos volt, hogy hangját visszaverték egyrészt a hegylankák, másrészt a félsziget emeletesházai. Milyen megható volt a még szinte gyermek matrózok fegyelmezett, sápadt arca! Odainthetett volna a fiatal nőnek. Az visszaintett volna. Ez egy Hamsun-regénybe illő jelenet volt, helyszíne egy norvég fjord kikötőjének kereskedőnegyede a századforduló idején. De így, a határok közé szorító regény nélkül még szebb, valószínűbb és tágterűbb volt a kép. Aztán eltűnt a targonca az öregemberrel együtt, a hajó pedig feketén füstölögve megindult a szigetek felé, kéményén az ötágú partizáncsillaggal. A kikötőben egy ember sem maradt, egy sem, aki búcsút akart volna inteni valamelyik utasnak. A sziget házainak építőanyagai már úton voltak; a déli csend kékjében, a széllel szemben egy bólogató sirály állt, lent pedig, az előző napon gyűlt pocsoltyában egy egyetlen pillantással épp átlátható verébraj. Ezek történetek Dubrovnik/Dalmácia kikötőjében 1987. december 3-án déli tizenkettő és egy óra között.

Bécs
Szege

Peter Handke
Fordította: Horváth Márta